

Manteuffel, Tadeusz

Śp. Ludwik Widerszal

Przegląd Historyczny 36, 15-16

1946

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

skim w Warszawie⁵), papiery gen. Krukowieckiego⁶), zdeponowane w Tow. Naukowym Warsz. Z ramienia Komisji Rewizyjnej m. st. Warszawy, przeprowadza fachową kontrolę Archiwum Miejskiego. W wydawnictwie Sekcji archiwalnej Tow. Miłośników Historii opracowuje: *Szycie akt, Zakładanie i prowadzenie akt* (Warszawa, 1937). Opracowuje indeks do 15 t. t. Archeonu (Warszawa, 1937—1938, s. 238—52). Pracuje niemal bez wytchnienia, nigdy nie dyskontując zasług, czy pozycji społecznej swego ojca. W r. 1937 wydaje syntetyczną historię Warszawy⁷), w r. 1939 opracowuje w Bibliotece historycznej Państw. Wyd. Książek szkolnych jej skrót. Powołany do wojska w r. 1939, walczy pod Lwowem, gdzie otrzymuje Krzyż Walecznych. Po zajęciu Warszawy i powstaniu Związku Walki Zbrojnej wstępuje w jego szeregi. Schwyty przy przechodzeniu na Węgry w maju 1940 r. jest więziony w Tarnowie, a następnie w Oświęcimiu, gdzie kończy swe ofiarne życie w grudniu 1941 r. Z podanego wyżej dziesięcioletniego dorobku naukowego Adama Moraczewskiego, widać, jak dotkliwy jest jego ubytek dla nauki historycznej, a w szczególności archiwistyki polskiej.

Al. Bachulski.

Śp. KAZIMIERZ STEFAŃSKI

Ur. 14 lutego 1870 r. w Kaliszu, po ukończeniu gimnazjum, przenosi się do Warszawy, nie zapomniawszy nigdy swego rodzinnego miasta. Po powstaniu Tow. Opieki nad zabytkami przeszłości oraz Tow. Miłośników Historii, wchodzi do grona ich członków. W ciągu zgorą lat dwudziestu jest członkiem Komisji rewizyjnej Tow. Mił. Historii, traktując tę godność bynajmniej nie formalistycznie, jak to przeważnie bywa, przez podpisanie protokołu i postawienie wniosku o absolutorium, ale opracowując całe sprawozdanie kasowe i bilans Tow. Na każde żądanie Zarządu służy życzliwą, a wytrawną radą w sprawach gospodarczo-finansowych. Z zamiłowaniem poświęca się numizmatyce. Od 1. IV. 1925 pracuje w Muzeum Narodowym w dziale numizmatyki. W czasie okupacji w związku z redukcją personelu przechodzi w r. 1940 do wydz. statystycznego, a następnie ogólnego. Wyrzucony przez okupanta z własnego domu, pozbawiony wszystkiego, czym żył w ciągu długich lat, um. 15 listopada 1943 r.

Al. Bachulski.

Śp. LUDWIK WIDERSZAL

Do najtragiczniejszych ofiar minionej okupacji należy bez wątpienia śp. Ludwik Widerszal.

Urodzony w Warszawie dnia 24 czerwca 1909 roku, tutaj uczęszczał do szkół, tu również zapisał się na Uniwersytet, który ukończył w r. 1930

⁵) Archeion, t. VI—VII, 57—63 oraz Inwentarz akt, dotyczących Powstania Listopadowego w Archiwum Miejskim w Warszawie, Kronika Warszawy 1930, N 3, str. 1—11.

⁶) Archeion, t. X, 110—120.

⁷) Warszawa, str. 335, II wyd. nakładem Gebethnera i Wolffa wychodzi w r. 1939.

ze stopniem magistra filozofii w zakresie historii. Należał do grona najzdolniejszych wychowanków tego Uniwersytetu. Myślał początkowo o poświęceniu się dziejom średniowiecza powszechnego, pod wpływem jednak swego mistrza, niezapomnianego Marcellego Handelsmana, pracującego podówczas nad polityką emigracyjną Czarotoryskiego, obrał jako przedmiot swych studiów wiek XIX i zajął się tematami leżącymi na marginesie zainteresowań swego Profesora. Tak więc jego praca magisterska została poświęcona „Napoleonizmowi we Francji i w Polsce w latach 1840—48“. Zainteresowania młodego badacza skierowały się jednak niebawem ku zagadnieniom wschodnim, które zarówno w polityce polskiej jak ogólnoeuropejskiej odgrywały tak wielką rolę w drugiej połowie XIX wieku. Jako temat pracy doktorskiej wybrał więc „Sprawy kaukaskie w polityce europejskiej w latach 1831—1864“ i badał je sumiennie nie tylko na podstawie bogatych materiałów emigracyjnych, ale również urzędowych archiwów francuskich i angielskich.

Bliższe zetknięcie się z materiałami angielskimi w czasie podróży naukowej do Londynu zwróciły jego uwagę na tak mało dotychczas opracowaną politykę wschodnią Imperium Brytyjskiego. Po sprawach przeto kaukaskich zajął się z kolei bałkańskimi, badając je źródłowo w Bułgarii. Owocem tych poszukiwań była obszerna rozprawa p. t. „Bułgarski Ruch Narodowy, 1856—1872“. Została ona potraktowana przez autora jako wstęp do szeregu innych prac, które miały wyczerpać sprawę bałkańską i na jej tle zarysować wyraźnie linię ówczesnej polityki brytyjskiej na wschodzie Europy. Po opublikowaniu przeto rozprawy o Bułgarii udał się na badania archiwalne do Rumunii. Niestety owoców tych poszukiwań nie pozwolił mu opublikować wybuch wojny.

Śp. Widerszał był ściśle związany z życiem naukowym Warszawy. Zajmował kolejno stanowiska asystenta Instytutu Historycznego oraz urzędnika archiwów: Oświecenia Publicznego, Wojskowego i Akt Nowych. Niezależnie od powyższego brał czynny udział w pracach Komitetu Organizacyjnego VII-go Międzynarodowego Kongresu Nauk Historycznych w Warszawie i piastował godność sekretarza redakcji „Bulletin d'Information des sciences historiques en Europe Orientale“, wydawanego przez Federację Towarzystw Historycznych Europy Wschodniej. W roku 1938 został habilitowany na Uniwersytecie Warszawskim z historii powszechnej nowożytnej. W czasie okupacji niemieckiej mimo grożącego mu ze względu na pochodzenie niebezpieczeństwa brał żywy udział w pracach konspiracyjnych, a w latach 1942/43 i 1943/44 niezależnie od tego prowadził w ramach sekcji historycznej tajnego Uniwersytetu Warszawskiego wykłady i ćwiczenia z historii nowożytnej.

Padł jako jedna z ofiar wewnętrznych rozgrywek politycznych, zamordowany w dniu 13 czerwca 1944 roku przez bojówkę NSZ. Tragizm zaś jego zgonu leży w tym, że walcząc z okupacją niemiecką i będąc ścigany przez Niemców — zginął z rąk własnych rodaków. Tadeusz Manteuffel

Śp. KAZIMIERZ ZAKRZEWSKI

Jedną z pierwszych ofiar terroru niemieckiego pośród historyków warszawskich był śp. profesor Kazimierz Zakrzewski.

Urodzony w Krakowie, dnia 4 listopada 1900 roku, do szkół uczęszczał